తోలుబొమ్మలాటప్పుడు

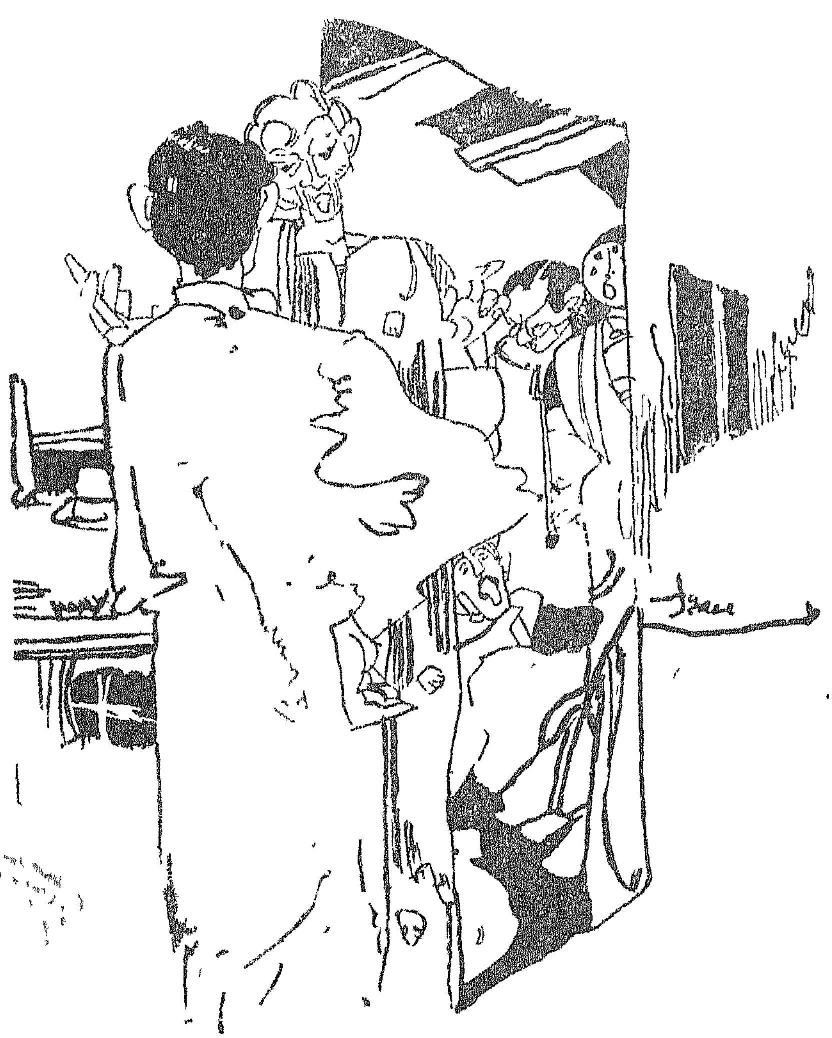

మా ఆఫీసు వార్షికోత్సవ సందర్భంగా ఇంటికి తెచ్చుకున్న ఫైళ్ళల్లో నేను తల దూర్చి కూర్చుని ఉండగా, రాత్రి తొమ్మిది గంటల వేళ, మా తోటవాడు భాస్కరం వచ్చి, "పక్క వీధి చివర తోలు బొమ్మలాట ఉంది. రా, రా," అని నన్ను కదలేశాడు. నేను మా శ్రీమతిని లేపి, ఇల్లు అప్పగింతలు పెట్టి, వాడితో బయలుదేరాను.

నేను వెళ్ళేసరికి ఆట మొదలయ్యే పోయింది. తెర మీది బొమ్మల్ని బట్టి వాళ్ళు ఆడుతున్నది రామాయణమని, అదిన్నీ సుందరకాండ అని గ్రహించాను. విరామం కోసం అన్నట్టే జుట్టుపోలిగాడు తెర కెక్కేశాడు. చూడగానే నవ్వు తెప్పించే ఇంకో బొమ్మ (పాత్ర) తో వాడు మాట్లాడుతున్నాడు.

జుట్టుపోలిగాడు: నాకు చదువు చెప్పుతా వేంట్రా, గురూ?

గురువు: ఓ, ఏం చెప్పమన్నా వేంటి— తెలుగా, మరాఠీయా, బెంగాలీయా, హిందీయా?

జుట్టుపోలిగాడు: ఏదో ఒకటి. పోనీ హిందీ చెప్పేయ్ వో! మరిగంటే ఫీజెంతేంట్రా, గురూ?

గురువు: నీ కాడెంతుంది?

జుట్టుపోలిగాడు: మూడొందలు.

గురువు: అదిచ్చేయ్, చాలు.

జుట్టుపోలిగాడు కంగారు పడ్డాడు. రెండో వైపుకు తిరిగి, స్వగతంగా, "అమ్మ కొడుకోయ్, అంతా కొట్టేద్దా మనుకుంటన్నాడు. ఎరక్క పోయి నాలిక జారేశాను... కొంపేమునిగినా జీతం గిద్యాపోతే ఇది బిజినె స్సువేలే. . సరే, ట్రై చేద్దాం!" అనుకున్నాడు. మళ్ళీ గురువు వైపు తిరిగాడు.

జుట్టుపోలిగాడు: గురూ, గురూ.

గురువు: ఏంట్రా, చిన్నా?

జుట్టుపోలిగాడు: నా కాడ రెండొందలే ఉన్నాయి రోయ్.

గురువు: పోన్లే, అవిచ్చెయ్, చాలు.

జుట్టుపోలిగాడు అదిరి పడ్డాడు. మళ్ళీ రెండో వైపుకు తిరిగి, "అరెరె, ఎంత పనయింది? వందే ఉందని చెప్పాల్సింది. సరే, చూద్దాం" అనుకున్నాడు.

ఆట చూస్తున్న ప్రేక్షకుల మొహాల్లో చిరునవ్వు పొంగులెత్తాయి. స్టేజికి ముందరగా కూర్చున్న పిల్లలు అప్పుడే పైకి నవ్వేస్తున్నారు.

జుట్టుపోలిగాడు: ఒరేయ్, గురూ!

గురువు: చెప్పరా, చదువు ముఖ్యంరా!

జుట్టుపోలిగాడు: నువ్వన్నది తప్పు. నా కాడ వందే ఉన్నాయ్!

గురువు: పోన్లే, అవే ఇచ్చెయ్.

జుట్టుపోలిగాడు ఈ మాటకు కింద పడిపోయి, పైకి లేచాడు. అనుకున్నాడు: "ఈండి సిగ దరగ—అసలేం లేదన్నా చదువు చెప్పేసేట్టున్నాడు. . . ఇహ చూసుకో మన తడాఖా!" వాడు మళ్ళీ గురువు వైపు తిరిగాడు.

జుట్టుపోలిగాడు: మరిహ అయ్యప్పి మరిచిపో. నా దగ్గిరేం లేదు.

గురువు: ఇంతేనంట్రా, పరవాలేదు. చదువు చెప్తా కాను, రా.

జుట్టుపోలిగాడు: చెప్పు.

గురువు: బైటో అంటే కూర్చోమని, ఉఠో అంటే నుంచోమని.

జుట్టుపోలిగాడు: సరయితే బైటో!

గురువు "బైటో, ఉఠో" అని వరసగా మూడు సార్లు అన్నాడు. ఆ మాటలకు తగినట్టుగా జుట్టుపోలిగాడు కూర్చోవటం, నుంచోవటాలను ఇదే క్రమంలో మూడు సార్లు చేశాడు. నాలుగో సారికి గురువు హఠాత్తుగా క్రమం మార్చేసి, "ఉఠో, బైటో" అన్నాడు. దాంతో, మామూలు క్రమంలోనే కూర్చోవటం, నుంచోవటం చేసిన జుట్టుపోలిగాడు, తప్పు చేసిన వాడయ్యాడు. వెంటనే గురువు జుట్టుపోలిగాడి పిలక పట్టుకుని దవడల మీద ఎడా పెడా వాయించాడు. ఏడుస్తూ జుట్టుపోలిగాడు అన్నాడు: "నన్నెందుక్కొడతావు?"

గురువు: కొట్టడమేంటి, ఇపుడా లెక్క దిద్దాను. ఫుండాకోర్! అబద్ధాలాడి ఫర్ఫర్ర్ గా చెప్పించు కుందామనుకున్నావా?. . . ముందా డబ్బిక్కడెట్టు.

జుట్టుపోలిగాడు జేబులోంచి డబ్బు తీసి గురువు చేతిలో పెట్టాడు. గురువు— "పో, ఇంకెప్పుడూ అబద్ధాలాడకు." అన్నాడు.

ఇద్దరూ తెర మీద నుంచి దిగిపోయారు.

ప్రేక్షకుల్లో నవ్వు సెలయేర్లై, రచ్చబండ తాలూకు రావిచెట్టు గలగలల్లో కలిసిపోయింది. పిల్లల విషయం చెప్పనక్కర్లేదు. వాళ్ళు పగలబడి, పగలబడి నవ్వేస్తున్నారు.

చెప్పొద్దూ... నాకూ, భాస్కరానికీ కూడా నవ్వాగ లేదు.

...తిఅరకూ, ఈ హాస్య పాత్రలకు పేట్లాక్ చేసి వాళ్ళు ప్రధాన కథకుడి కొడుకు లట నా పక్కనే కూర్చున్న కరణంగారు చెప్పాడు. ఇప్పుడింక ప్రధాన కథ మొదలయింది కనక, ప్రధాన కథకుడి గొంతు, అతడి భార్య గొంతు ఖంగుమని వినిపించ సాగాయి.

హనుమంతుడు మహేంద్ర శిఖరం మీదనుంచి ఎగిరాడు. కొంత దూరం రాగానే సురస ఎదురు వచ్చి, "నా నోట్లో నుంచి దూరి బయటకు రా" అంది. హనుమంతుడు తన శరీరం పెంచేశాడు. సురస తన నోటి ఆవరణను పెంచింది. హనుమంతుడు ఇంకా పెద్ద వాడయ్యాడు. సురస మరింత పెద్ద నోటిని చూపించింది. హఠాత్తుగా హనుమంతుడు అతి చిన్నవాడయి పోయి, ఆ నోట్లో దూరి, చటుక్కున వెనక్కు వచ్చేశాడు.

ప్రధాన కథకుడు [illegible] చూపడంతో అద్భుతమైన ప్రజ్ఞ [illegible] వేరు స్క్రీన్‌లో ఉన్న మూడు జతల [illegible] బొమ్మలను వేగంగా తెర మీద తల పండిన అతని అనుభవ మంతా వ్యక్తమయింది. 'సురసా హనుమంతులు, తెర మీది వాళ్ళు తెర మీదనే, నిజంగానే పెరిగిపోయారా?' అన్న అనుమానం కలిగేలా ఉంది, ఆ హస్త కౌశల్యం! ఈ బొమ్మలను ఇట్లా మార్చడంతోపాటు, తెర వెనక చక్కని కంఠంతో రాగయుక్తంగా అతను చెప్పిన పద్య గద్యాలూ, అయా చోట్ల వీటిని అనుకూడా చెబుతూనే హార్మోనియాన్ని కూడా వాయిస్తున్న ఆ ఆడదాని రాగమాధుర్యమూ

గుండు సుబ్రహ్మణ్య దీక్షితులు

అక్కడ కూర్చున్న ఆబాల వృద్ధుల్ని మైమరపేట్లు చేశాయి.

మా ఇద్దరి విషయం వేరే చెప్పడ మెందుకు? నిమిషాని కో సిగరెట్టు అగలేసే మే మిద్దరమూ ఆ విషయమే మరిచిపోయి, వొళ్ళు తెలుసుకుని, కళ్ళప్ప గించి, రచ్చ బండ నానుకుని, ఈతాకుల చాప మీద అట్లాగే కూర్చుని ఉండిపోయాము.

* * *

మరునాడు ఆదివారం. ఆ నాడే మా మేనేజరు ఇంట్లో పెళ్ళి విందుకూడా. పైళ్ళల్లో తల మునిచిన కారణంగా విందుకు మేము వెళ్ళలేదు. సాయంకాలం నాలుగు గంటల వేళ, హాస్పైర గాలి పీలుద్దా మని బయటకు నడిచాము. భాస్కరం ఇంటికి వెళ్ళాము.

ఆ చుట్టు పక్కల వాళ్ళతో హమారా కొంచెం సందడిగా ఉంది. అందరి మొహాల్లో సీరియస్‌గా ఉన్నాయి. డాక్టర్ గారి మెడికల్ షాప్ ఒకటి బయట కుర్చీమీద ఉంది. ఆదుర్దా కొద్దీ అందర్నీ తోసుకుని నేను లోపలికి వెళ్ళాను. భాస్కరం గోడ నానుకుని నేలమీద పడున్నాడు. కడుపు కుండలాగా ఉబ్బిపోయి ఉంది. ఉండిఉండి బాలిక బయటకు జాపి, "దాహం, దాహం" అంటున్నాడు. అతని భార్య నన్ను చూసింది. నా దగ్గరకు వచ్చి, "అన్నయ్యగారూ! పెళ్ళి భోజనానికి వెళ్ళవచ్చినప్పట్నుంచీ ఈయన తాగిన నీళ్ళు నీళ్ళు కావండి. నుయ్యి ఎండి పోయిందండి. . . అయిపోతుందండి, అన్నయ్యగారూ, నా కుంకుం తాళి పోయిందండి!" అంటూ ఏడుపుమొదలుపెట్టింది. నేను డాక్టర్ వైపు తిరిగాను. అతను, "సారీ, సర్, టూలేట్! ఇంతకు ముందే సెలైన్ గ్లూకోజ్ ఎక్కించాను. ఏ యూరిన్, పిల్ కోర్పస్ వైద్యం కోసం జంగారెడ్డి గూడెం పంపించాను. అది అర గంటలో వస్తే నయం. లేకపోతే అయామ్ సారీ!" అన్నాడు. నాకు ఏం చెయ్యాలో తోచని అయోమయం పరిస్థితి. నే నేం చెయ్యాలో తోచని అయోమయం పస్థలో అడుగులు వేసుకుంటూ వసారాలోకి వచ్చాను.

"బాబూ!" అన్న పిలుపు విని ఈ లోకంలోకి వచ్చాను. ముతక పంచెమీద మాసికల లాల్చీతోను, పండు జుట్టుతోనూ ఉన్న అరవై ఏళ్ళ వృద్ధు డొకడు సాక్షాత్కరించాడు. నేను ఏమిటన్నట్లు చూశాను.

అతను—"లోపల ఎవరో అనారోగ్యంగా ఉన్నట్లు న్నారు?" అన్నాడు.

"అవును. మ రెవరు?"

"బొమ్మలాట మనిషినండి. రాత్రి బొమ్మలాట ఆడామండి. . . జబ్బేమిటో చెప్పారు కారు."

"ఏ జబ్బో తెలిసేదెయ్యా, మర్మేం చెయ్యగలవ్?"

అతను, "చిత్రం, చిత్రం" అన్నాడు. అన్నాడు కాని అక్కడ్నుంచి కదల్లేదు. పైగా మెట్లెక్కి వసారా లోకి వచ్చి, కిటికీ గుండా లోపలికి తొంగి చూసి నన్నడిగాడు: "బాబూ! మనిషి ఏమిటో చెప్పరూ?"

నాకు చిర్రెత్తు కొచ్చిన మాట నిజం. కాని తమాయించుకుని, "తెలిటం లేదు. విందు భోజనానికి వెళ్ళొచ్చి నీళ్ళు తెగ తాగుతున్నాడు. ఆ పొట్ట కన ఎద్దంలా?" అన్నాను.

వృద్ధుడు నాకు దగ్గరగా వచ్చి,చెవుల్లో చెపుతున్నట్టు మెల్లిగా అన్నాడు: "బాబూ! తమరు అలకిస్తా మంటే చిన్న మాట చెబుతాను. మాసె కాని, నెయ్యి కాని ఎక్కువగా తగిల్తే ఈ పరిస్థితే వస్తుంది. దీనికి ఏ డాక్టరూ అక్కర్లేదు, బాబుగారూ! రెండు ఫస్టు క్లాసైన నీళ్ళ బొండాలు తెప్పించండి. అవి లేకపోతే మామూలు కొబ్బరికాయ లైనా సరే."

నేను చటుక్కున అతని వైపు తిరిగాను. "తెప్పి స్తాను. నీ వైద్యం నమ్మమంటావా?"

"మీరు చెప్పిందే రోగమయి, నా వైద్యమే మీరు చేపట్టుంటే, పావు గంటలో వారు లేచి తిరక్కపోతే నన్ను చెప్పుతో కొట్టండి. నే నిక్కడే ఉంటాను."

నే నింక లిప్త కాలంకూడా ఆలస్యం చెయ్యలేదు. ఎవరిదో సైకిల్ తీసుకుని సెంటరుకు వెళ్ళాను. నా కోసమే ఉన్నా యన్నట్లు అక్కడ రెండే రెండు బొండా లున్నాయి. వాటిని కొనేసి తెచ్చేశాను. తేవడ మేమిటి, కొట్టేసి గుకుడికి ఎక్కిం చెయ్యట మేమిటి, అన్నీ ఒక్క సారిగా జరిగిపోయాయి.

అయిదు నిమిషాలు గడిచేసరికి భాస్కరం 'దాహం' కేకలు మానేశాడు.

ఇంకో అయిదు నిమిషాల తరవాత వాడి పొట్ట మామూలు పడింది. గోడ నాలగా పిమ్మసెల్లి పట్టు పడిపోయాడు.

మరో పది నిమిషాలకు అయాసం తగ్గిన సూచనలు కనిపించసాగాయి.

మరో పది నిమిషాలకు కళ్ళు విప్పి భూమి నాదంతట వాడే లేచి కూర్చున్నాడు. మంచుని ఉంగి చక్కు కున్నాడు. "అబ్బ, పొట్ట బరువుగా ఉందిరా!" అన్నాడు.

"ఏ శ్రాద్ధం లాగా లేదూ?" అన్నాను ఒళ్ళు మండిపోయి.

నా. . . నడుచుకుంటూ వృద్ధు సంగవా ... ఎదు ...

... వృద్ధుడు నన్ను పిలిచాడు. అయ్యా ఇంకో రెండు కాయలు తెప్పించండి. ఇంకో గంట గేటు వారికి ఇవ్వండి. ఈ రాత్రికి మరింక ఏమీ తిన ... చెప్పండి" అన్నాడు.

"... నీ కెవరు సెలవిస్తే వెళ్ళావ్వయ్యా!" అన్నాను.

... భాస్కరం భార్య నన్ను పిలిస్తే లోపలికి వెళ్ళాను. ఆమెతో కొంచెం సేపు మాట్లాడి తిరిగి వచ్చేసరికి వృద్ధుడు లేడు.

మర్నాడి నాకు, అక్కడికి ... వాడ భార్యకు అప్పగింతలు పెట్టి, మా శ్రీమతి నాకు కండిన్నా ... ఆ ... జ్ఞానం లాగా, ... బయలు దేరాను.

* * *

మర్నాడు ఆఫీసుకు వెడదామని పెందలాడే ... వేసుకుంటుండగా వీధి భాగవతుల మేళం ఒకటి మా వాకిట్లోకి వచ్చింది. వాళ్ళు ముగ్గురు. ... ఎర్రగా, దిట్టంగా ఉన్నాడు. పట్టు పంచె మీది పట్టు అంగవస్త్రం (అద్దీ చివకచే) బిగించి కట్టాడు. పొట్ట, గూడలు, కంఠం, మెడ, పేటల్నింటి నిండా నామాలు దిట్టంగా పెట్టాడు. భుజాల మీద— ఒక దాని మీద శంఖం, ఇంకో దాని మీద చక్రం దిద్దాడు. గిరజాలు భుజాల మీదికి వేళ్ళాడుతూండగా రాగం పాడుతున్నాడు. మిగతా ఇద్దరూకూడా ఎంచెల మీద అంగవస్త్రాల వేషాల్లోనే ఉన్నారు. ఒకడు హార్మోనియాన్ని, ఇంకొకడు తాళం చిప్పల్నీ పట్టుకొ న్నారు. నేను నోరు తెరిచి 'ఏదు' అనే లోపలే ప్రధాన భాగవతుడు గొంతెత్తేశాడు.

'ఇప్పుడు మేము వచ్చిన కార్యం — ప్రస్తుతం భద్రాద్రి రాముల వారి ఉత్సవం జరుగబోతోంది. మేము అక్కడికి వెళ్ళి మా సొమ్ముతో స్వామి వారిని శిష్యులు ... ఎంకల్పించు కున్నాము. ఆ రాముడికి మీరు కట్టుకుంటున్న ముడుపు లేమయినా ఉంటే మా చేతి కివ్వండి, బాబూ. ఎంచెలు, కామల పేర్లు, వస్త్రాలు, పరకవర్ణాలు, నాంతాళ్ళు, చంద్రహారాలు, రుద్రాక్షలు, గాజులు, వంకీలు, ముఱుగులు, కడియాలు, ఉంగరాలు, సింహ తలాటాలు, మొల బిళ్ళలు, ఆల బిళ్ళలు, పాపట బిళ్ళలు, జడ కుప్పెలు, దుద్దులు, జూకాలు, వెండి సిమ్ములు, చొక్కా సిమ్ములు, కుట్టు సిమ్ములు, గడియారం నిర్జెలు, దంతాలు, బులాకులు, బేసర్లు, ముక్కుపుడకలు, వివరకు ముక్కుపొడుం డబ్బాలైనా సరే, మీరు మొక్కుకుని ఉంటే ఇటుగో వీటి కిచ్చెయ్యండి బాబూ. పిడు బహు జాగ్రత్తైన వాడు. హార్మనీ పెట్టెలో వాటిని భద్రంగా మోసుకెళ్తాడు. 'కృష్ణార్పణం' అని ఒక్కసారి అనుకోండి. అవి ఇంక ఆ రాముడికి చేరినట్టే, మీకు మోక్షం వచ్చినట్టే!"

నా వెనకాలే నుంచుని ఈ భాగవతం వింటున్న మా శ్రీమతి, వింటున్నది వింటున్నట్లే చటుక్కున నా రెక్క పట్టుకుని నన్ను గుమ్మం లోకి గుంజింది. ఉంగారు పడిపోతున్న మొహంతో అంది: "కొంప దీసి, పనివాడి కాలు విరిగి నప్పుడు మనం మొక్కుకున్న ముఱుగులు కావి వీళ్ళకిచ్చేస్తా రేమిటి నన్ను?" అన్నాంటే

"క్రొష్ణప్పని చేస్తే నే వొప్పను" అంది. నాకు నవ్వాగక పిలాలున వచ్చేశాను. ఆ భాగవతుడు ఈ మాటలు విన్నాడు కాబోలు, ఆనుకూడా వచ్చాడు. రెండు క్షణాల తరవాత విషాదం తొంగి చూస్తున్న మొహంతో అన్నాడు: "అయ్యా! మీ మాత్రంగా నా మాటల ఆలకించిన వాళ్ళు అరుదు, నా పోష్యం పని చోట్ల అరుదు. పోషించే వాళ్ళు లేక కళ క్రమంగా నశించిపోతూంది. అడుగూ బొడుగుగా మిగిలిన మా బొంట్లకు మీ బోంట్లే ఆధారం. . అయ్యా! ఇది రెండో వేషం. శివ అర్ధనారీశ్వరం. బాబూ! "సెలవు".

ఏదో కీర్తన పాడుకున్నారు వాళ్ళు. హార్మోని మోగుతుండగా హడావుడిగా ఎదురింటి స్త్రైవు కదిలారు. స్త్రై కి చెప్పుకో లేని ఏదో అసంబంతో నా మనస్సు తేలిపోతూండగా, నేను స్త్రై కి లేచ్చాను. ఎవా శ్రీమతి ఇంకా నిర్ఘాంతపోతూ చూస్తూనే ఉంది, సుమ్మంలో!

* * *

మళ్ళీ ఆదివారం వచ్చింది.

జరిగిపోయిన ఇన్స్పెక్షన్‌తో, నా పనితనానికిగాను నేను పొందిన మెప్పుకోళ్ళను నెమరు వేసుకుంటూ

కొత్త రెక్సోనా
మీ చర్మాన్ని సంరక్షిస్తుంది...

మృదువుగా మెరిసేలా ఉంచుతుంది.

కొత్త రెక్సోనాలో ఇప్పుడు, మీకు సొగసునిచ్చి దాన్ని నిలిచేలా చేసే ఒక కొత్త మెరుపుంది.

మీ చర్మ సంరక్షణ కోసం దీనిలో నాలుగు (దేవదారుజాతి), లవంగపట్ట, సరళం—అనే హిమాలయాలోని నాలుగు నూనెలు సమ్మిళితం చేశారు. దీనితో స్నానం చెయ్యండి...మరి మీ చర్మం ఏ తీరులో మెరుస్తుందో మీకు మీరే చూసుకోండి. మీరు స్నానం చేసిన తర్వాత, మీరు ఒక సుతిమెత్తని రెక్సోనా మెరుపు పొరని వంటికి కప్పుకున్న అనుభవం పొందుతారు... మరి రెక్సోనాలోని విలువ వెంటాడే సౌరభం రోజంతా మీతోనే. వేడి నీటి చూడండి.

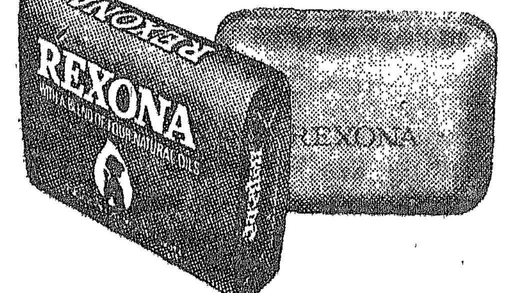

కొత్త రెక్సోనా మీ చర్మసౌందర్యం కోసం

హిందుస్థాన్ లీవర్ వారి ఉత్పత్తి

...కుర్చీలో కూర్చుని ఉన్నాను, నా పనిలో. ...వాడు పుసిగా ఓ గుంపెడు జనం వాకిట్లోకి చేరుకున్నారు. వాళ్ళలో, ఆ నాడు నా ఇల్లు వాకిలికి ముందు వేషం బరిమించిన వృద్ధుడు, భాగవతుల వేషం వేసిన యువకులు, ఓ వృద్ధురాలు, ఓ యువతి ఉన్నారు. అందరూ నాకు నమస్కారం చేశారు. వృద్ధుడు అన్నాడు:

"ప్రభువులకు దండాలు. . . బాబూ! మాకు వచ్చిన విద్యలన్నీ ప్రదర్శించాము. మాది పెద్ద కుటుంబం. మా విద్యలు తప్ప వేరే ఏ ఆధారమూ లేని వాళ్ళం. ఏదో తమకు తోచింది దయ చేయిస్తే బరంపురం దాకా తమ పేరు చెప్పుకుంటూంటాము."

నేను ఇంట్లో నుంచి రెండు చాపలు తెచ్చి వేసి వాళ్ళను కూర్చోమన్నాను. వృద్ధుడు మాత్రం కూర్చు న్నాడు. మిగతా వాళ్ళు, "వస్తా, ఇళ్ళకు వెళ్ళొస్తాం" అని చెప్పి వెళ్ళిపోయారు. నేను వృద్ధుడితో అన్నాను:

"ఏ ఊరు మీది?"

"తూర్పు గోదా...జిల్లా...ండి."

"ఈ బొమ్మలాట ... నీ పిల్లల ...కాలక్షేపంగా బాగానే ఉం... ...తంతా కలిసి ఒక సమాజంగా ఏర్పడి ...రాజాలదూ!"

"బాబూ! తమరు చెప్పింది బాగానే ఉంది. కాని, మా విద్యల్ని చూసే వాళ్ళే బహు తక్కువ మంది. సినిమా లొచ్చాక మన దేశంలో దేశీయమైన ఏ కళ బతికి బట్ట కట్టింది, బాబూ? బొమ్మలాట కేమి, హరికథ, పురాణం, బుర్రకథ, చివరికి నాటకాలుకూడా నశించి పోయాయి కదా! అయినా సరే, తమరు సెల విచ్చినట్లు ఏదో సమాజం పేరుతో నడుద్దామంటే, దానికి ఎంతెంత మంది అధికారుల్ని ఆశ్రయించాలి! ఎంతమంది పాదముల్ని ఇలాగా చేసుకోవాలి! పూటకు తిండి లేనివాళ్ళం అంత ఎత్తుకు ఎగరగలమా, బాబూ?"

"గుడ్డివాడు కన్ను పోయినవాడిని వైద్యాన్ని నమ్ముకోక పోయినా, నీ సంపాదనగా గడిచేది కదా."

వృద్ధుడు నవ్వాడు: "బాబూ! జీవించడానికి ఉప యోగించే విద్య దాని, కనీసం ఇంకొక్క విద్యతైనా నేర్చుకుని పది మందికీ ఉచితంగా సేవ చెయ్యటం మనేది మా వంశాచారమండి. మా వాళ్ళందరూ ఉచితం గానే వైద్యం చేసేవారండి. మరి, ఇదా, బొమ్మలాట నడుస్తుంటే నాకు అదే గలుసుకొండి."

నేను ఆలోచనలో పడ్డాను. విద్యలు డబ్బు సంపాదన కోసమేనని మాత్రమే నా బి. ఎ. డిగ్రీ నాకు నేర్పింది కాని, ఇంకొకళ్ళకు ఉచితంగా సహాయ పడ్డానికికూడా అవి ఉపయోగిస్తాయని మాత్రం నాకు నేర్పలేదు.

ఉండి ఉండి, నాకే ఆశ్చర్యం కలిగించే విధంగా ఒక ప్రశ్న నాకు తట్టింది. దాన్ని పైకి వెళ్ళబెట్టేశాను,

"ఇంతకీ మీ దే కులం?"

ఒక్క నిమిషం ఆగి వృద్ధు డన్నాడు: "బాబూ! పెద్ద ప్రశ్నే అడిగారు. మీరు ఓపిగ్గా వింటానంటే ఒక కథ చెబుతాను. సుమారు పన్నెండు వందల సంవత్సరాల క్రితం, చోళదేశపు రాజుగా రొకాయన తనకు పిల్లలు లేకపోయారని బాధ పడుతూండే వారు. ఆయన పూజలు, పునస్కారాలు చెయ్యగా చెయ్యగా, రాణీగారు గర్భవతి అయి ఆడపిల్లను కన్నది. మగపిల్ల వాడు కలగ లేదన్న వార్త రాజుగారికి ఎంతో బాధ కలిగించింది. మరు క్షణంలో ఆయన మంత్రిని పిలిచి తన బాధను వెలిబుచ్చుకున్నాడు. చిత్రంగా, కోటలో చెరువును తవ్వుతున్న ఒక వడ్డె వాడి భార్యకూడా అదే సమయంలో మగపిల్లవాణ్ణి ప్రసవించిం దనే విషయం మంత్రికి తెలిసింది. గుట్టు చప్పుడు కాకుండా మంత్రి ఇద్దరు శిశువుల్నీ తారుమారు చేశాడు. రాజుగారి కొడుకు పెరిగి పెద్దవాడయ్యాడు. రాజుగారు వాడిని యువ రాజుగా పట్టాభిషిక్తుణ్ణి చేయా లనుకున్నాడు. ఊళ్ళో శ్రేష్ఠులైన ఆచార్యులను పిలిచి, బంగారం ఇచ్చి, కిరీటం, కత్తి, డాలు చెయ్యమన్నాడు. వాళ్ళు బంగారాన్ని పోత పోశారు. అయితే, ఏర్పడిన వస్తువులు తట్ట, గుట్ట, గునపం, పార ఆకారంలో ఉన్నాయి. వాళ్ళు మంత్రితో ఈ విషయం చెప్పారు. మంత్రి, 'అసలు రహస్యం వీరికి తెలిసి పోతుందేమో' నని కంగారు పడి, ఏదో మిషమీద వారిని రాజ్యం నుంచి వెళ్ళగొట్టాడు. వాళ్ళు తమ కుటుంబాలతో సహా అరణ్యం లోకి వెళ్ళి పోయారు. రాజు మీద పగ తీర్చుకోవాలనే తపన కాలం గడిచిన కొద్దీ వాళ్ళల్లో అధికం కాసాగింది. వాళ్ళు అడవుల్లో దొరికే మేకలు, లేళ్ళు, దుప్పులు వగైరా మృగాల చర్మాలతో తోలుబొమ్మలు చేసి, వాటికి రంగులు వేసి, రాజవంశాన్ని గొప్పగా కీర్తించే విధంగా ఆట ఆడించడం అనే కళను సాధన చేశారు. పనిలో పనిగా వాళ్ళు రామాయణం, భారతం, ఇత్యాది పురాణ కథలను ఆడించటంలోకూడా ప్రావీణ్యం సంపాదించారు. చివరకు, కొన్నేళ్ళ అనంతరం, వాళ్ళు రాజు దగ్గరకు వచ్చి, తాము ఒక కొత్త రకం విద్యను ప్రదర్శించే విద్వాంసుల మనీ, తాము ఆ రాజ వంశ చరిత్రను ఒకానొక జానపద కళ సహాయంతో అద్భుతంగా కీర్తించ గలమనీ, దాన్ని రాజు సపరివారంగా విచ్చేసి, తిలకించా లనీ కోరారు. దానికి రాజు సమ్మతించాడు. ఒక రాత్రి ఆ బొమ్మలాటను చూడటానికై సేనా నాయకుడితో సహా రాజ పరివార మంతా వచ్చి కూర్చున్నారు. ఆట మొదలై మంచి పట్టులో ఉండగా ఆ ఆవరణ బయట కత్తులతో కాసుకుని ఉన్న ఆ ఆటగాళ్ళ తాలూకు మనుషులు హఠాత్తుగా లోపలికి ప్రవేశించి దొరికిన వాళ్ళందర్నీ నరికి పోగులు పెట్టారు. దాంతో ఆ రాజవంశం అంతమయింది. ఆ ఆటగాళ్ళు వెంటనే సింహాసనాన్ని చేజిక్కించుకుని పరిపాలకు లయ్యారు. అయ్యో! ఆ నాటి ఆ ఆటగాళ్ళ తాలూకు బొమ్మల పెట్టెల్ని మోసిన వాళ్ళే మేమట, బాబూ! మాలో మహారాష్ట్ర రక్తం ఎప్పుడు కలిసిందో తెలీదు కాని, మాకు మరాఠీకూడా వచ్చు. ప్రస్తుతం మేము సగం ఆంధ్రులం, సగం మరాఠీలం."

ఈ కథ చోళరాజుల నాటి దవునో కాదో, అసలీ కథలో సత్యం పాలు ఎంతో కాని, వినటానికి మాత్రం సరదాగా ఉండటం చేత ఆసాంతం శ్రద్ధగా విన్నాను. రెండు, మూడు నిమిషాలు మౌనంగా ఉండి చివర కన్నాను:

"సరే, కథ బాగానే ఉంది. . . నువ్వు మాత్రం ఈ రోజుల్ని బట్టి కళనే అంటి పెట్టుకుని బతకాలనే ధోరణిని మార్చుకుని, ఉద్యోగం ఏదైనా చూసుకోవటం మంచిది. ఇప్పుడంతా యంత్రయుగం. ఆఫీసులు, ఫాక్టరీలు, వాటికి సంబంధించిన సాంకేతిక విద్యలూను. వీటి మధ్య నువ్వు ఆ పాత చింతకాయ పచ్చడి మాటలు చెప్పకూడదు."

"నిజమే, బాబూ! కాని యంత్రాలు జీవితంలో కొంతవరకే కొందరికే ఉపయోగిస్తాయి. కాని, అందరికీ కాదు, బాబూ! మిగిలిన భాగమంతా హృదయంతోనూ, మనస్సుతోనే గడంపి నడిచేది. మరి ఆ మనస్సును ఎప్పటికప్పుడు మృదువుగా ఉంచుతూ, పది మందితోనూ మంచి భావాలు కలిగిస్తాయనేది కళే కదా, బాబూ! ఇవే లేకపోతే హృదయ కాఠిన్యం పెరిగి మనుషు లందరూ ఒకర్నొకరు నరుక్కుంటూ పోరూ? . . . ఇవన్నీ ఎందుకు, బాబూ, ఈ కళలు నా పిత్రార్జితాలు. నేను బొమ్మల్లో పుట్టాను, వేషాల్లో పెరిగాను. ఊళ్ళు తిరుగుతూ సంపాదించిన విజ్ఞానాన్ని ఊళ్ళు తిరుగుతూనే పంచి పెడుతున్నాను. నన్ను నేను బతికించు కుంటూనే పది మందికీ సహాయపడుతున్నాను. పైగా *ఎంత సంపాదించుకుంటే అంతలోనే తృప్తి పడటం* కూడా అలవాటయింది. అటువంటిది, ఇప్పుడీ స్థితిని వదులుకుని, నేను ఉద్యోగం చెయ్యటం మనేది మా రక్తంలో లేదిక, బాబూ?

"నా పిల్లల విషయమైనా అంతే, బాబూ. వాళ్ళు అప్పుడప్పుడు 'ఉద్యోగాలు, ఉద్యోగాలు' అంటూం టారు కానీ, వాటిల్లోకి వెడితే ఇక్కడికీ విద్యా పోతుంది. అక్కడ పెద్ద ఉద్యోగాలూ రావు. చివరికి వాళ్ళు నౌకర్లు గానో, గుమాస్తాలు గానో చాలీ చాలని జీతా లతో జీవించవలసి వస్తుంది. అసలయినా, బాబూ, అందరికీ ఉద్యోగాలు కావాలంటే ఎక్కడ నుంచి వస్తాయండి? . . . కానిండి, బాబూ, ఎట్లా జరగాలో అట్లా జరుగుతుంది. కాల ధర్మాన్ని ఎవడు మార్చ గలడు?"

బయట నుంచి ఆ వృద్ధుడి తాలూకు మనుషులు వృద్ధుణ్ణి పిలవగా అతడు లేచి నుంచున్నాడు.

నేను లోపలికి వెళ్ళి పది రూపాయలు తెచ్చి అతడి చేతిలో పెట్టాను.

అతడు దాన్ని కళ్ళ కద్దుకున్నాడు. చెమర్చిన కళ్ళతో కృతజ్ఞతా పూర్వకంగా నా వైపు చూస్తూ, "బాబూ! జాతి దానం చెయ్యటం మనే నాడి ఇంకా ఆడుతూంది. సంతోషం. సెలవు" అన్నాడు. అక్కణ్ణించి కదిలాడు.

*